

Rafadan Tayfa Göbeklitepe Animasyon Filminin Değerler Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi

Mustafa Yasir KAÇMAZ,* Hacı Mustafa KİRİŞ**

Özet

Son yıllarda teknoloji alanında yaşanan hızlı gelişmeler birçok alanda olduğu gibi film endüstrisinde de birtakım gelişmelerin yaşanmasını sağlamıştır. Teknolojik imkânların film sektörüne aktarılmasıyla hızlı gelişmelere sahne olan alanlardan biri de animasyon filmlerdir. Canlı olmayan veya hareket etmeyen nesnelere canlılık ve hareket kazandırmayı ifade eden animasyon artık birçok alanda kullanılmaktadır. Film sektörü bu alanlardan bir tanesidir. Animasyon filmler her geçen gün popülerliğini artırmakta ve oldukça kalabalık izleyici kitlelerine ulaşabilmektedir. Bu araştırma, 2019 yılında gösterime giren yerli animasyon filmi "Rafadan Tayfa Göbeklitepe"nin değerler eğitimi ile ilgili ne tür iletiler içerdiğini tespit etmeyi ve bu filmi değerler eğitimi açısından incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmanın animasyon türü filmlerin değerler eğitiminde kullanılabilme imkânı ile ilgili bir fikir vermesi beklenmektedir. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesiyle elde edilen verilerin analizinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada değerler ile ilgili olumlu - olumsuz iletiler ve şiddet ile ilgili iletiler tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırmada elde edilen veriler doğrultusunda, değerler eğitimi bakımından olumlu iletilerin filmin geneline hâkim olduğu ifade edilebilirse de olumsuz ve şiddet içeren iletilerin de azımsanmayacak oranda olduğu tespit edilmiştir. Özellikle izleyici kitlesi büyük oranda çocuklardan oluşan animasyon filmlerin değer aktarımında son derece etkili bir araç olduğu düşünüldüğünde bu tür filmlerin yapımında daha titiz davranılması gerektiği açıktır.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Değerler Eğitimi, Değer Aktarımı, Animasyon, Rafadan Tayfa Göbeklitepe

Evaluation of Rafadan Tayfa Göbeklitepe Animation Film in Terms of Values Education

Abstract

The rapid developments in the field of technology in recent years have led to some developments in the film industry as well as in many other fields. Animated films are one of the fields that witnessed rapid developments with the transfer of technological opportunities to the film industry. Animation, which expresses the vitality and movement of non-living or non-moving objects, is now used in many areas. The film industry is one of these areas. Animated movies are increasing in popularity day by day and can reach very large audiences. This research aims to determine what kind of messages the domestic animated movie "Rafadan Tayfa Göbeklitepe", which was released in 2019, contains about values education and to examine this movie

* Doktora Öğrencisi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi/İlahiyat Fakültesi, e-mail: yasir1467@hotmail.com

ORCID : <https://orcid.org/0000-0001-9662-6272>

** Dr. Öğr. Üyesi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi/İlahiyat Fakültesi, e-mail: mustafakiris@cumhuriyet.edu.tr

ORCID : <https://orcid.org/0000-0002-1731-7325>

Bu makaleyi şu şekilde kaynak gösterebilirsiniz / To cite this article (APA):

Kiriş, H. M. ve Kaçmaz, M. Y. (2023). Rafadan Tayfa Göbeklitepe animasyon filminin değerler eğitimi açısından değerlendirilmesi. *Külliyeye*, [Türkiye Cumhuriyeti'nin 100. Yılı Özel Sayısı], 217-241. <https://doi.org/10.48139/aybukulliyeye.1348844>

Makale Bilgisi / Article Information:

Geliş / Received	Kabul / Accepted	Türü / Type	Sayfa / Page
23 Ağustos 2023	16 Ekim 2023	Araştırma Makalesi	217-241
23 August 2023	16 October 2023	Research Article	

in terms of values education. It is expected that the research will give an idea about the possibility of using animation type films in values education. In the study, content analysis method was used in the analysis of the data obtained by document analysis, one of the qualitative research methods. In the research, positive and negative messages about values and messages about violence were tried to be determined. In line with the data obtained in the research, although it can be stated that positive messages dominate the film in terms of values education, it has been determined that negative and violent messages are also at a considerable rate. Considering that animation films, the audience of which are mostly children, are an extremely effective tool in the transfer of value, it is clear that more meticulous attention should be paid to the production of such films.

Keywords: Religious Education, Values Education, Transfer of Value, Animation, Rafadan Tayfa Göbeklitepe

Extended Abstract

Today, the dizzying developments in many fields with the development of technology have also been reflected in the film industry. Television, cinema etc. The combination of performing arts and technology in different environments has paved the way for the emergence of works that will have a strong impact on people. Under the influence of this effect, people spend a significant part of their days watching movies through devices such as telephone, television and internet provided by technology.

With the transfer of technological opportunities to the film industry, one of the areas that has witnessed rapid developments is animated films. Animation is a type of film that refers to giving liveliness and movement to non-living or non-moving objects. Animation is a type of film that generally appeals to children, but is also followed by many adults. Animated films are becoming more popular day by day and can reach large audiences, whether children or adults.

Television, cinema etc. Movies broadcast on media can leave significant effects on audiences. Publications can reach very large audiences in a short time. Especially children who watch characters in broadcasts whose audience is children can take these characters as role models and apply the characters' behaviors in their own lives through observation and imitation. Therefore, the quality of the movies watched is very important in terms of values. Today, various tools and methods are used to transfer values. The most important of these tools are films that provide easy access to large audiences. Animated films, especially preferred by children, have a very important place in values education.

This research aims to determine what kind of messages the local animated movie "Rafadan Tayfa Göbeklitepe", which was released in 2019, contains about values education and to evaluate this movie in terms of values education. It is expected that the research will give an idea about the possibility of using animation films in values education. In the study, content analysis method was used to analyze the data obtained through document review, one of the qualitative research methods. In the research, it was tried to identify positive and negative messages about values and messages about violence. Messages about the values in the movie

are given in tables. Scenes containing messages about values in the film are exemplified with direct quotes.

As a result of the research, it was determined that the film included positive messages about values under the titles of cooperation, apologizing, thanking, self-sacrifice, understanding one's mistakes, and love for animals; It was determined that negative messages about values education were included under the titles of lying, theft, humiliation, disrespect, resentment and revenge. Finally, it was determined that the film included elements of physical violence, and it was concluded that elements of psychological violence were also included through mocking and insulting behavior.

In line with the data obtained as a result of the research, although it can be stated that positive messages in terms of values education dominate the film in general, it has been determined that negative and violent messages are also present at a significant rate. Considering that animated films, whose audience consists largely of children, are an extremely effective tool in transferring values, it is clear that more care should be taken in the production of such films.

Giriş

Pek çok duyuya aynı anda hitap etmesi ve duygular üzerindeki yoğun etkisinden dolayı filmlerin insanlar üzerinde derin izler meydana getirdiği bilinmektedir. Etki gücü bu kadar yüksek olan filmlerin, din ve değerler eğitiminde kullanılması sık bir şekilde gündeme gelmekte ve bu konuda yapılan araştırmalar gün geçtikçe artmaktadır.

Araştırmalar, animasyon filmlerinin genel izleyici kitlesi olan çocukların, normal görüntülerden çok daha önce film görüntülerini okuyabildiklerini göstermektedir (Turalalp, 2019, s. 8). İzleyici kitlesi bakımından daha çok çocuklara hitap etmekte olan animasyon filmlerin, en çok izlenenler arasında kendisine yer bulabildiği (Turhan, 2018, ss. 5-6) günümüzde söz konusu filmlerin değerler eğitimine katkı sağlayabilecek yardımcı bir unsur olabilme durumu tartışılmaktadır. Elbette bunun aksi durumlar da söz konusu olabilmektedir. Örneğin şiddet gören ya da şiddete tanık olan mağdurların, şiddeti daha çok onayladıklarına dair araştırmalar bulunmaktadır (Bozkurt & Gülerce, 2019). Bu anlamda söz konusu filmler, değerler eğitimi kapsamında olumsuz etkiler de meydana getirebilmektedir. Günümüzde genel olarak animasyon filmlerle ilgili araştırmalarda bariz bir artış yaşandığı gibi yerli animasyon filmleri değer aktarımı açısından konu edinen araştırmalar da dikkat çekmektedir (Turhan, 2018).

Hareket etmeyen nesnelere film teknolojisine özgü birtakım teknikler kullanılarak hareket ve canlılık kazandırılmasını ifade eden animasyon, günümüzde son derece popüler bir film türüdür. Bugün artık eğitimde ve özellikle değerlerin öğretiminde animasyon filmlerin büyük bir payının bulunduğu ifade edilmektedir (Kantar, 2019, s. 46).

Toplumsal açıdan bakıldığında değerler, toplum tarafından en iyi, en doğru ve en faydalı olduğu kabul edilen genelleştirilmiş davranış ilkeleridir (Aydın & Akyol Gürler, 2012, s. 4). Temel insani değerlerle bezenmiş olan kişiler, adeta daha yaşanılabilir bir dünyaya açılan kapılar gibidir. Zira insanlar, sahip oldukları değerlere uygun tutum ve davranışlar geliştirirler (Kaymakcan & Meydan, 2016, s. 11). Çeşitli kanallar aracılığıyla verilen değerler eğitimi bireylerin dayanıklılığını geliştirmenin yanı sıra şiddete karşı direnci artırmanın bir yolu olarak değerlendirilmektedir (Gülerce & Yapar, 2020). Eğitim, “bireyin davranışlarında olumlu değişiklikler meydana getirmek” şeklinde tanımlandığında eğitimin en önemli amaçlarından birinin, toplumun değer yargılarını bir sonraki nesle aktarmak olduğu söylenebilir. Bu nedenle modern toplumlarda değerler eğitimi önemli görülmekte ve bu kapsamda gittikçe artan bir biçimde çalışmalar yapılmaktadır (Genç, 2013, s. 9). Aynı zamanda değerler eğitimi, insanın zihnini meşgul eden en kadim meselelerden birisi olan anlam arayışına katkı sağlayarak onun doğru olan davranışları bulabilmesine imkân hazırlamaktadır (Güneş, 2016, 163). Bugün sosyal hayatta karşılaşılan pek çok sorunun kökeninde, değerlerle ilgili hassasiyetin kaybedilmiş olması yatmaktadır. Özellikle son zamanlarda artan şiddet olayları, aile kurumundaki aşınmalar, görev ve çalışma ahlakı ile ilgili yaşanan sorunlar değerler eğitiminin önemini bir kere daha gözler önüne sermektedir (Aydın & Akyol Gürler, 2012, 17).

Bu araştırmada 2019 yılında izleyicisinin karşısına çıkan “Rafadan Tayfa Göbeklitepe” adlı yerli animasyon film, değerler eğitimi açısından incelenmiştir. Yönetmenliğini İsmail Fidan’ın yaptığı film, Göbeklitepe’nin tüm dünyanın dikkatini üzerine çektiği bir zaman diliminde Rafadan Tayfa ekibinin, Göbeklitepe’de yaşadıkları gizem dolu maceraları konu edinmektedir (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı; Google Play).

Problem

Araştırmanın temel problemi “Rafadan Tayfa Göbeklitepe animasyon filminin değerler eğitimi ile ilgili içerdiği iletiler nelerdir?” şeklindedir. Çalışmada bu temel problem kapsamında alt problemler olarak; “Rafadan Tayfa Göbeklitepe animasyon filminde yer alan olumlu iletiler nelerdir ve ne sıklıkla işlenmiştir?”, “Rafadan Tayfa Göbeklitepe animasyon filminde yer alan olumsuz iletiler nelerdir ve ne sıklıkla işlenmiştir?”, “Rafadan Tayfa Göbeklitepe animasyon filminde yer alan şiddet ile ilgili iletiler nelerdir ve ne sıklıkla işlenmiştir?” şeklindeki sorulara cevap aranmıştır. Araştırmanın aynı zamanda değerler eğitiminde filmlerden ve daha özel anlamda animasyon filmlerden nasıl yararlanılabileceği ya da söz konusu filmin değerler eğitiminde kullanılabilirliği yönünde bir fikir oluşmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Daha önce de ifade edildiği gibi bazı yerli animasyon filmlerini değerlerle ilişkisi bakımından inceleyen çalışmalar mevcut ise de Rafadan Tayfa Göbeklitepe animasyon filmi görülebildiği kadarıyla değerler eğitimi açısından bu kapsamda henüz araştırılmamıştır. Bu durum, çalışmanın

önemini daha da arttırmaktadır. Zira bu tür araştırmalar, daha başarılı filmlerin ortaya çıkması açısından son derece önemli olabilmektedir.

Yöntem

Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yöntemiyle elde edilen verilerin analizinde içerik analizi yöntemine başvurulmuştur. Çünkü doküman incelemesi, araştırılacak olgu ve olaylar hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsadığı gibi dergi, film, video gibi görsel malzemeler de araştırmacıya önemli veriler sağlamaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2016, s. 189). İçerik analizinin temelinde ise birbirine benzeyen verileri belirli temalar ve kavramlar çatısı altında bir araya getirerek okuyucunun anlayabileceği bir şekilde düzenlemek yer almaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2016, s. 242). Filmde yer alan değerlerle ilgili olumsuz iletiler, olumlu iletiler ve şiddet ile ilgili iletilerin tespit edilmeye çalışıldığı araştırma, Rafadan Tayfa Göbeklitepe’de tespit edilebilen iletilerle sınırlandırılmıştır. Film izlenmek suretiyle değerlerle ilgili iletiler ve işlenme sıklıkları tespit edilerek belirli başlıklar altında kategorilere ayrılmıştır. Araştırmada iletilerle ilgili olarak filmin çeşitli sahnelerinden örnekler verilmiştir. Uzman görüşü neticesinde hazırlanan içerik değerlendirme formu, çalışmanın her iki araştırmacısı tarafından titiz bir şekilde doldurulmuştur. Birbirlerinden bağımsız şekilde elde ettikleri verilerin karşılaştırılması suretiyle ittifak edilen maddelerle forma son şekli verilmiştir. Filmi izleme esnasında gerektiğinde bazı sahneler defalarca izlenerek eksik olan ya da gözden kaçan durumlar tespit edilmeye çalışılmıştır. Aynı sahneler, farklı zaman dilimlerinde tekrar izlenmiştir. Araştırmada iletilerle ilgili örnekler sunulurken ilgili sahnenin geçtiği dakika ve saniye bilgisine de yer verilmiştir. Bütün bunlar araştırmanın geçerlik ve güvenilirliğine katkı sağlamıştır. Çalışmada filmde değerlerle ilgili yer alan iletiler ve işlenme sıklıkları değerlendirilerek birtakım sonuçlara ulaşılmış ve önerilere yer verilmiştir.

Bulgular ve Yorum

1. Filmde Değerlerle İlgili Olumlu İletiler

Araştırmada, arkadaşlık, dostluk, birlik beraberlik gibi olumlu iletilerin, filmin geneline hâkim olduğu görülmektedir. Zira filmin varlık sebebi zaten budur. Bundan dolayı aşağıdaki tabloda filmin geneline serpiştirilmiş söz konusu olumlu iletiler yer almamış, daha somut olarak ön plana çıkan olumlu iletilere yer verilmiştir. Dolayısıyla tabloda yer alan olumlu iletiler sayısal anlamda az gibi görünse de filmin genelinde olumlu iletiler hâkimdir.

Tablo 1. Filmde değerlerle ilgili olumlu iletiler

Filmde Değerlerle İlgili Olumlu İletiler	Rafadan Tayfa Göbeklitepe
Yardımlaşma	11

Özür Dileme	6
Teşekkür	6
Fedakârlık	3
Hatasını Anlama	2
Hayvan Sevgisi	1
Toplam	29

1.1. Yardımlaşma

Yardımlaşma, yardıma ihtiyacı olan insanlara yardım etmek, gerektiğinde diğer insanlarla birlikte çalışmak, onlara maddi manevi destek olmaktır. Bir başka deyişle yardımlaşma insanın tek başına güç yetiremeyeceği işleri başkasından destek almak suretiyle onun imkânlarını yeteneklerini, yardımlarını kullanmasıdır (Ekinci, 2018, s. 145). Yardımlaşma, toplumu oluşturan bireylerin birbirine kenetlenmelerini, birlik beraberlik içinde, mutlu ve güçlü yaşamalarını sağlar.

Rafadan Tayfa Göbeklitepe adlı animasyon türündeki filmde “Yardımlaşma” ile ilgili ileti 11 sahnede geçmektedir. Filmde değerler eğitimi ile ilgili olumlu iletiler arasında en çok yer alan ileti yardımlaşma ile ilgili olmaktadır. Yardımlaşma ile ilgili iletiler genellikle arkadaşlar arasında geçmektedir. Filme bakıldığında genellikle bu iletiler görsel ve sözel olarak aynı anda seyirciye aktarılmaktadır

Örnekler şu şekildedir:

Sahnede çocuklar geçmiş zamandan günümüze geldiklerinde zaman geçidi açıkken Veysi geçitteki boşluğa düşer. Ardından Başkan amca Veysi’yi kurtarmak için boşluğa atlar ve Veysi’yi kurtarır. Sahnenin devamında Başkan Amca karakterini kurtarmak için de çocuklar birlikte hareket ederler. Bu olay, filmdeki yardımlaşma örneklerinden birisi olarak zikredilebilir. (1:16:00-1:16:32)

Bir sahnede yanardağ uyanır ve patlama gerçekleşir. Patlama esnasında karakterlerimizin olduğu bölgelere yanardağdan büyük kaya parçaları şiddetli bir şekilde gelmeye başlar. Sahnede karakterlerimiz güvenli bir alana kaçarken aralarından Veysi düşer. Bunu gören Kazım Amca Veysi’yi kurtarır. Bu olay da filmdeki yardımlaşma örneklerinden biridir. (1:02:12-1:05:10)

Yardımlaşma ile ilgili iletilere filmde oldukça fazla yer verilmiştir. Örneklerde görüldüğü gibi yardımlaşma değeri aslında arkadaşlık ve dayanışma gibi değerleri de kapsamaktadır. Filmde yardımlaşma ile ilgili sahneler bir durum karşısında birbirine destek olma, diğerlerini yalnız bırakmama, iş bölümü yapma, kriz durumuna müdahale etme, rehberlik etme gibi davranışlar sergilemek şeklinde yer almaktadır. Filmde yardımlaşmanın sadece maddi boyutunu değil manevi boyutunu içeren iletilerin de yer aldığı görülmektedir. Karakterler filmlerde genellikle bir sıkıntı yaşadıklarında birbirlerine maddi veya manevi şekilde yardımcı olmaktadır. Bu sayede film çözülmesi zor görünen problemlerin bile

yardımlaşma yoluyla kolayca halledileceğini izleyicilere göstermektedir. Filmde karakterlerimiz Veysi'nin başına gelen bir durum için kendilerini ortaya atmışlardır. Arkadaşlarına hiç düşünmeden yardıma koşmuşlardır.

Yardımlaşma sadece çocuk karakterler üzerinde işlenmemiş, büyüklere karşı yapılan yardımlaşma eylemleriyle de herkese yardım edilebileceği gösterilmiştir. Filmde çocuklar kötü karakter olan ve hırsızlık yapan Kazım Abi'ye bile yardım etmişlerdir. Bu sayede Kazım hatasını anlamıştır. Bunlar izleyici çocuklar üzerinde olumlu izler bırakacak davranışlardır. Bu değerle ilgili davranışların sıklıkla yer alması söz konusu davranışı çocukların pekiştirmesini sağlayacaktır. Aynı zamanda filmde yardımlaşma ile ilgili sahnelerde hem görsel hem de sözel iletiler birlikte yer almıştır. Bu da ilgili sahnenin izleyici üzerindeki etkisini artırmıştır.

1.2. Özür Dileme

Özür dilemek günlük hayatta sıklıkla başvuru yollardan biridir. Bu davranışla sorumluluğu üstlenilen olumsuz bir durumun telafi edilmesi amaçlanmakta ve bozulan ilişkinin yeniden dengelenmesi beklenmektedir. Toplumsal kurallar ihlal edildiğinde özür dileme davranışı ortaya çıkabilmektedir. Özür dilemek, işlenen kusurdan dolayı sergilenen bir pişmanlık göstergesidir (Mücahit, 2019).

Rafadan Tayfa Göbeklitepe adlı animasyon türündeki filmde "Özür Dileme" ile ilgili ileti 6 sahnede geçmektedir. Özür dileme, değerler eğitimi bakımından olumlu bir ileti şeklidir. Özür dileme ile ilgili iletiler bir sahnede art arda geçmektedir. Filme bakıldığında genellikle bu iletiler görsel ve sözel olarak aynı anda seyirciye aktarılmaktadır.

Örnekler şu şekildedir:

Akın yolda yürürken kendisine Veysi tarafından gönderilen sininin üzerindeki desenlerin anlamını çözer ve hemen eve doğru koşmaya başlar. Koşarken yoldaki yayalara art arda çarpar ve çarptığı kişilerin hepsinden özür diler. Akın bu sahnede toplamda altı defa özür ifadesi kullanır. (13:45-14:26)

Hataların ardından özür dilemek erdemli bir davranıştır. İnsanlar kusursuz değildirler. Her zaman hata yapabilirler önemli olan hataları fark etmektir. Ama hatalar sadece fark etmekle telafi edilemez. Telafi etmenin yollarından birisi özür dilemektir. Özür dileme davranışın olumsuzluklarını hafifletir. Filmde söz konusu sahnede özür dileme eylemi peşpeşe geçmektedir. Bu sahne, izleyici üzerinde derinlemesine bir pişmanlık duygusu hissettirmekten ziyade biraz yüzeysel kalmıştır. Buna rağmen filmde sözel ifadelerin yer alması bile izleyici üzerinde olumlu etki bırakabilir.

1.3. Teşekkür

Mevcut durumdan memnun olma durumuna şükür denir (Balcı, 2014, s. 168). Teşekkür kavramı da bu kökten gelmektedir. Teşekkür başkası tarafından yapılan

bir iyilik karşısında duyulan gönül borcunu ifade etme ve o iyiliğe karşı hissedilen kıvanç demektir (Akalin vd., 2011, s. 2339). Kelime olarak methetmek, övmek, şükür, minnettarlık gibi anlamları vardır. Şükür, bireyin Allah'a, insanlara, doğaya karşı yaptığı en geniş anlamda teşekkür etme halidir denilebilir (Hökelekli, 2013, s. 141). Teşekkür, insanın yaratıcıya karşı şükürünün göstergesi olduğu gibi aynı zamanda insanlar arasındaki iletişimi kuvvetlendiren bir davranış biçimidir.

Rafadan Tayfa Göbeklitepe adlı animasyon türündeki filmde “Teşekkür” ile ilgili ileti 6 sahnede geçmektedir. Filmde değerler eğitimi ile ilgili olumlu iletiler arasından en çok yer alan ikinci ileti teşekkür ile ilgili olmaktadır. Filme bakıldığında genellikle bu iletiler sözel olarak seyirciye aktarılmaktadır.

Örnekler şu şekildedir:

Sahnede yanardağ uyanır ve patlama gerçekleşir. Patlama esnasında karakterlerimizin olduğu bölgelere yanardağdan büyük kaya parçaları şiddetli bir şekilde fırlamaya başlar. Sahnede karakterlerimiz güvenli bir alana kaçarken aralarından Veysi düşer. Bunu gören Kazım Amca karakteri canını hiçe sayıp Veysi'yi düştüğü yerden kucaklayarak alıp onu güvenli bir yere götürür. Veysi, kendisini kurtaran Kazım'a teşekkür eder. Bu duruma şahit olan Akın, Hayri, Kamil de aynı şekilde Kazım'a teşekkür eder. (1:02:12-1:05:10)

Veysi'nin başı derttedir. Veysi kendi yanında güvende olmadığını düşündüğü üzerinde Göbeklitepe haritası bulunan bakır siniyi güvende tutacağını düşündüğü Akın'a kargoyla gönderir. Kargocu Akın'a kargoyu teslim eder ve ardından Akın kargocuya teşekkür eder. (06:59-07:04)

Filmde geçen teşekkürle ilgili iletiler bir minnet göstergesi veya yapılan iyiliğe vefa olarak sunulmaktadır. Teşekkür insanlar arasındaki iletişimi kuvvetlendirir ve onlarda mutluluk hissi uyandırır. Teşekkür etmek hem kişinin kendisini hem de muhatabını mutlu eder. Teşekkür etmek aynı zamanda karşıdaki kişinin motivasyonunu artırır. Filmlerde teşekkür etmek davranışının yer alması çocuklarda olumlu izler bırakacaktır. Filmde izleyicilere, yapılan iyiliklere karşı teşekkür edilmesi gerektiği mesajı verilmektedir.

1.4. Fedakârlık

Fedakârlık; özverili davranmak, özveri, aza kanaat etmek, azlığa katlanmak olarak tanımlanmaktadır (Akalin vd., 2011, s. 857). Fedakârlık kişinin başkasının faydasına olanı, kendi faydasına tercih etmesidir. Fedakârlığın üst boyutu diğerkâmlıktır. Fedakârlık bireyin kendi çıkarlarından vazgeçip kendi çıkarlarının yerine karşıdakinin çıkarlarını öncelemesi ve onu gözetmesi demektir. İnsanlar bu durumu genellikle duygusal olarak bağlı olduğu kişilere karşı gerçekleştirirler.

Rafadan Tayfa Göbeklitepe adlı animasyon türündeki filmde “Fedakârlık” ile ilgili ileti 3 sahnede geçmektedir. Fedakârlık, değerler eğitimi bakımından olumlu

bir ileti şeklidir. Fedakârlıkla ilgili iletiler iki sahnede hem görsel hem sözel ifadelerle yer almaktadır. Bir sahnede ise sadece sözlü ifade ile yer almaktadır.

Örnekler şu şekildedir:

Sahnede yanardağ uyanır ve patlama gerçekleşir. Patlama esnasında karakterlerimizin olduğu bölgelere yanardağdan büyük kaya parçaları şiddetli bir şekilde gelmeye başlar ve karakterlerimiz güvenli bir alana kaçarken aralarından Veysi adındaki karakter düşer. Bunu gören Kazım Amca karakteri Veysi'yi kendi canını hiçe sayarak kurtarır. (1:02:12-1:05:10)

Filmde Başkan Amca karakteri zaman tüneline düşen Veysi'yi kurtarır ama kendi hapis kalır. Bunun üzerine filmimizin karakterleri birbirlerinden tutarak Başkan Amca'yı kurtarmak için tünele sarkarlar ve tam Başkan Amca'yı kurtaracakları sırada kötü karakter Milyoner Nuri, Başkan Amca'nın bacağına sarılır. Başkan Amca karakteri kurtulamayınca herkesin zaman tüneline düşeceğini fark eder ve Akın'a kendisini bırakmasını yoksa hep birlikte düşeceklerini söyler. Ardından Akın bırakmayacağını söyler ve sahnenin devamında karakterlerimiz hep birlikte Başkan Amca'yı kurtarır. Başkan Amca karakterinin çocukların kurtulması için kendinden vazgeçmesi ya da Akın'ın düşme pahasına da olsa Başkan Amca'yı kurtarma gayreti fedakârlığa örnek olan sahnelerdir. (1:17:10-1:18:10)

Örneklerde de görüldüğü gibi Başkan Amca ve Kazım karakterleri iki farklı durumda kendi canlarını tehlikeye atıp filmdeki çocuk karakterleri kurtarmak için çaba gösteriyor ve sonunda da başarılı oluyorlar. Bu sahnelerde kendi canlarından vazgeçmek pahasına çocukların canını kurtarmak tam bir fedakârlık örneğidir. Fedakârlık değeri insan ilişkilerinde üst düzey olan değerlerdendir. Çünkü feda etmek kolay bir eylem değildir. Kendine ait olandan başkası için vazgeçmek büyük özveri ister. Fedakârlık değeri, yerine göre yardımlaşma, paylaşma, cesaret gibi farklı değerleri de içinde barındırabilmektedir. Filmde örnek olan sahnelerde fedakârlık cesaret değeriyle birlikte işlenmiştir. Filmde muhatap kitleye yansıtılan fedakârlığın izleyici üzerinde olumlu bir etki bırakabileceği söylenebilir.

1.5. Hatasını Anlama

Hata, farkında olmadan, bilmeyerek veya istemeyerek yapılan kusur, yanlış, yanlış, suç gibi anlamlara gelmektedir (Akalin vd., 2011, s. 1058). İnsan hayatı iniş çıkışlarla doludur, dosdoğru bir düzlemde seyretmez. Bu iniş çıkışlı seyirde insanlar hata yapabilirler. Çünkü insanı diğer varlıklardan ayıran en temel özelliği akıl ve iradesi olduğu gibi bunlarla birlikte gelen hata yapma, hatasının farkına varma, hatasından pişmanlık duyma, hatasını telafi etme yetenekleridir. Hatasız insan yoktur. Önemli olan yaptığı hatanın farkına varıp bunu telafi etmek için çaba harcamaktır.

Rafadan Tayfa Göbeklitepe adlı animasyon türündeki filmde "Hatasını Anlama" ile ilgili ileti 2 sahnede geçmektedir. Hatasını anlama, değerler eğitimi

bakımından olumlu bir ileti şeklidir. Hatasını anlama ile ilgili iletiler pişmanlığı içinde barındırmaktadır. Filme bakıldığında genellikle bu iletiler görsel ve sözel olarak aynı anda seyirciye aktarılmaktadır.

Örnekler şu şekildedir:

Film karakterlerinin geçmişe hapsoldüğü zamanda Kazım, gelecekteki ortağının bulması için filmde ‘güç anahtarı’ olarak tasvir edilen bazı maddeleri çalıp saklar. Filme göre bu maddelerin kaybolması bazı dengeleri bozmaktadır. Bu sahnede de güç anahtarlarından biri olan şifa anahtarının kayıp olması sonucu bir bebeğin hastalandığı ve geri düzelemediği gösterilmektedir. Duruma şahit olan Kazım pişmanlık duyar ve hata yaptığını fark edip çaldığı maddeleri Kabilenin Şefine getirir. Şef adamlarına Kazım’ı yakalamalarını söyleyince Hayri ve Kamil onu Kazımın hatasını anladığı yönünde ikna ederler. (59:00-1:00:27-)

Sahnelerden birinde televizyonda haberler sunulmaktadır ve sıra Kazım’ın teslim olmasıyla ilgili habere gelir. Kazım hatasını anlayıp cezasını çekmeye razı olmuştur ve kendi rızasıyla polise teslim olur. Milyoner Nuri adındaki kötü karakterin çalıp kendisine hırsızlık yapması için verdiği elması da yetkililere teslim eder. (01:19:48-01:20:20)

Filmde iki örnekte de görüldüğü gibi izleyiciye insanların hata yapabileceği ama hataların farkına varılıp düzeltilebileceği mesajı verilmiştir. Filmde hatalı olan karakter dışarıdan gelen baskılarla değil kendi pişmanlığını içinde yaşayarak hatasından dönmektedir. Örneklerde de görüldüğü gibi hırsızlık yapan karakter kendisi pişman olmuştur. Hatasını anlamak farkındalıkla gerçekleşmektedir. Hatayı anlama, yanlış davranış karşısında vicdani huzursuzluk ardından da bilinçli bir vazgeçme durumudur. Filmde hatalı davranan karakterimiz hatasını düzeltmek için çaba harcamakta ve son sahnede de polise teslim olarak suçunun karşılığını kendi rızasıyla almak için adım atmaktadır. Bu davranışları onun hatasını anladığını göstermektedir. Böylelikle film izleyici kitlesine bu konuda olumlu mesajlar vermektedir.

1.6. Hayvan Sevgisi

İnsanı birine veya bir şeye karşı yakın bağlılık ve ilgi göstermeye yönelten duygu sevgi duygusu olarak tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu, 2005, s. 1742). Doğaya, insanlara, hayvanlara, vatana duyulan yakınlığı ifade eden sevgi değeri; aile sevgisi, anne baba sevgisi, kardeş sevgisi, hayvan sevgisi, doğa sevgisi, vatan sevgisi, sanat sevgisi gibi kendi içinde farklı türlere ayrılmaktadır (Otmar, 2019, ss. 7-34). Bu sevgi çeşitlerinden biri olan hayvan sevgisi, hayvanlara karşı duyulan sevgi ve merhamet duygularının bir ifade şeklidir. Hayvanların bizler gibi canlı varlıklar olduğunu bilmek, onlara yaşam alanı tanımak, onları sevmek, onlarla bağ kurmak, onlara değer vermek bu sevginin yansıma şekillerindedir. Hayvan sevgisi hayvanlara bakmayı, onların ihtiyaçlarına duyarsız kalmamayı da içermektedir.

Rafadan Tayfa Göbeklitepe adlı animasyon türündeki filmde “Hayvan Sevgisi” ile ilgili ileti 1 sahnede geçmektedir. Hayvan sevgisi, değerler eğitimi bakımından olumlu bir ileti şeklindedir. Filme bakıldığında bu ileti görsel ve sözel olarak aynı anda seyirciye aktarılmaktadır.

İlgili sahne şu şekildedir:

Başkan Amca adlı karakter Göbeklitepe'nin tarihini anlatırken yaşlı ve sevecen biri olan Kuşçu Baba karakteri gelir. Kuşçu Baba'nın başında, omzunda ve avucunda kuşlar vardır. Başkan Amca ona nerede kaldığını ve üzerindeki kuşların neden onunla birlikte olduğunu sorar. Kuşçu Baba çarşıdaki kuşları ziyaret ettiğini ve dönerken o kuşların kendisinin peşine takıldığını söyler. Ardından “ ama biraz yaramazlar” deyip avucundaki kuşların kafasını okşar. (36:45-37:25)

Örnekte de görüldüğü gibi hayvan sevgisi merhamet duygusunun bir yansımasıdır. Hayvanlar da, hayatımızı sürdürdüğümüz dünyanın bizler gibi birer parçasıdır. Onların yaşam alanlarına saygı duymak, onların zulme uğramasını engellemek görevlerimiz arasındadır. Hayvanları sevmeli ve onların zulme uğramasına engel olmalıyız. Filmde bu bağlamda tek sahne yer alsa da bu, hayvan sevgisini yansıtacak güzel bir sahnedir. Söz konusu sahne, izleyiciler üzerinde hayvanlara karşı pozitif etki bırakabilir.

2. Filmde Değerlerle İlgili Olumsuz İletiler

Bazen farklı amaçlarla (şaka, espri vb.) kullanılmış olsa da izleyici kitlesi çocuklar olan bir yapımda değerlerle ilgili olumsuz iletilerin bulunması sakıncalı bir durumdur. Genel bir ifade olarak filmlerde yer alan olumlu iletilerin izleyicileri olumlu yönde etkilediği, olumsuz iletilerin ise olumsuz yönde etkilediği söylenebilir. Her ne kadar tartışmaya açık bir konu olsa da özellikle muhatapları çocuklar olan filmlerde değerler eğitimi bakımından iyinin, güzelin, başarının onlara gösterilmesi, örneklerinin izletilmesi fakat tam tersine kötünün, yanlışın gösterilmemesi, örneklerinin izletilmemesi gerektiği vurgulanmaktadır (Aydın, 2008, ss. 230-231). Bu tür filmlerde şiddet gibi olumsuz iletilerin yer alması izleyicilerin bu davranışı model olarak almalarına sebep olurken tam tersine bu türden iletilerin bulunmaması bu olumsuz davranışların modellenmemesini sağlayabilir (Yorulmaz, 2013, s. 142). Şiddet, beraberinde şiddeti getirmektedir. Şiddet gören ya da şiddete tanık olan mağdurların, şiddet fiilini daha fazla onayladıklarına dair araştırmalar bu görüşü destekler niteliktedir (Bozkurt & Gülerce, 2019).

Tablo 2. Filmde değerlerle ilgili olumsuz iletiler

Filmde Değerlerle İlgili Olumsuz İletiler	Rafadan Tayfa Göbeklitepe
Yalan	17
Hırsızlık	8
Aşağılama	4
Saygısızlık	3
Küsme	1
İntikam	1
Toplam	34

2.1. Yalan

Yalan, gerçeğe uymayan, doğru olmayan söz demektir (Akalın vd., 2011, s. 2510). Yalan söylemek toplum tarafından ahlaki boyutta yanlış karşılanan ve toplum tarafından istenmeyen davranışlardan biridir. Yalana başvurma nedenleri arasında reddedilme, ceza ve zarar görme, ayıp korkusu gibi etmenler sayılabilir.

Yalan söylemek, inandığı gibi yaşamamak ve inandığının aksine davranmak kişide psikolojik bazı zararlara yol açabilir. Kişide uyumsuzluk ve rahatsızlık meydana getirmesi bunlardan bazılarıdır. Çünkü kişisel bütünlük bakımından gerekli olan şey kişinin sözünün, özünün ve eyleminin tutarlı olmasıdır (Hökelekli, 2013, s. 167).

Rafadan Tayfa Göbeklitepe adlı animasyon filmde “Yalan” ile ilgili ileti 16 sahnede geçmektedir. Filmde değerler eğitimi ile ilgili olumsuz iletiler arasından en çok yer alan ileti yalan ile ilgili olmaktadır. Filme bakıldığında genellikle bu iletiler görsel ve sözel olarak aynı anda seyirciye aktarılmaktadır.

Örnekler şu şekildedir:

Film karakterlerinin geçmişe hapsediği zaman Kazım, gelecekteki ortağının bulması için filmde ‘güç anahtarı’ olarak tasvir edilen bazı maddeleri çalıp belli yerlere saklar. Filme göre bu maddelerin kaybolması doğadaki bazı dengeleri bozmuştur. Bunun ortaya çıkması üzerine Kabile Şefi orada bulunanlara hitap ederek “aranızdan kimsenin böyle bir şey yapacağına inanmam” der ve sırayla oradakilere yönelerek onların hırsızlık yapmayacağını tek tek tasdik eder. Kabile Şefi “sen huburumtobarık, senle burada ne kayalar taşıdık” der. Sonra “sen dobugubuyustuk senle gece gündüz demeden taş kırdık” der ve Kamil’e döner ve sen deyip takılır çünkü Kamil o zamana ait değildir ve gerçekte onla hiçbir şey yapmamıştır. Buna rağmen Kamil ilk başta isminin “hubuhubuguburu” olduğunu

söyler ve devam eder: birlikte halatlar çektiklerini, koca sütunlar diktiklerini, balık tuttuklarını, çiğ köfte yoğurduklarını, top oynadıklarını, sipariş dağıttıklarını, misket yuvarladıklarını, matematik ödevi yaptıklarını, tornet kaydıklarını, yozboz gazozu içtiklerini söyler. Burada Kamil zor durumda kalınca art arda defalarca yalan söylemektedir. (59:00-1:00:40)

Rafadan Tayfa ekibi Urfa'ya gitmek için trene binerler ve yolculuk başlar. Kazım gece Akın, Hayri ve Kamil'in kaldığı kompartımana girerek üzerinde Göbeklitepe'nin haritası bulunan siniyi çalmak ister. Siniyi çalarken çocuklar uyanır ve Kazım'ın peşine düşerler. Kazım odanın birinden kondüktör kılığına girmiş olarak çıkar. Çocuklar onun gerçek kondüktör olduğunu zanneder ve hırsız ona şikâyet ederler. Kazım gerçeği fark ettirmeden onlara hiç merak etmemeleri gerektiğini hırsız yakalayıp trenden attığını söyler. (23:01-26:00)

Rafadan Tayfa Göbeklitepe filminde en çok yer alan olumsuz ileti yalan söylemedir. Filmin karakterleri yalanı belli sahnelerde sıklıkla kullanmaktadır. Örneklerde de görüldüğü gibi olumsuz durumdan kurtulmak için, birbirlerini kandırmak için, birbirlerine karşı şaka maksatlı vb. durumlarda kullanılmaktadırlar. Filmlerde yalanın bu şekilde kullanılması izleyici konumunda bulunan çocuklarda zor durumdan kurtulmak için, başkalarını aldatmak için ya da benzeri durumlarda yalana başvurulabileceği şeklinde bir izlenim meydana getirebilir. Bu durum ise doğruluk, dürüstlük gibi değerlerle çelişki meydana getirebilir. Yalan, toplumdaki güveni zedeleyen, toplumsal olarak hoş karşılanmayan bir durumdur. İzleyicilere kötü örnek olmasına rağmen sahnelerde sıklıkla yer alması, izleyici üzerinde bu durumu pekiştirmektedir.

Bu sahneler muhtemelen filme mizah katmak, izleyicileri güldürmek amacıyla yapılmıştır ama izleyicisi olan çocuklar bu amacı sezip davranışı ona göre sınıflandıramayabilirler. Çocuklara yönelik bir filmde yalanla ilgili iletilerin mizah amacıyla da olsa kullanılması, yalanı meşrulaştırıcı bir rol oynayabilir.

2.2. Hırsızlık

Hırsızlık sözlükte başkalarının malını ya da parasını almak, arakçılık, çalmak, şeklinde tanımlanmaktadır (Akalin vd., 2011, s. 1094).

Hırsızlık da çoğu suç gibi toplum üzerinde etkileri olan toplumsal bir suçtur. Hırsızlık insanlık tarihiyle yaşıt olup toplumda en çok işlenen suçlardan birisidir. Hırsızlık toplumun tamamını ilgilendiren toplumsal bir sorundur. Sebepleri arasında toplumdaki bireyler arasında sosyal adaletin sağlanamaması, para hırsı, açgözlülük gibi sebepler sayılabilir. Genellikle ekonomik olarak zayıf toplumlarda yaygındır. Hırsızlık manevi olarak da topluma zarar veren bir sorundur. İnsanların birbirlerine karşı güvenini temelden zedeleyen bir davranıştır.

Rafadan Tayfa Göbeklitepe adlı animasyon türündeki filmde "Hırsızlık" ile ilgili ileti 8 sahnede geçmektedir. Filmde değerler eğitimi ile ilgili olumsuz iletiler

içerisinde en çok yer alan ikinci ileti hırsızlık ile ilgili olandır. Filmde “hırsızlık” ile ilgili iletiler başkasının malını razı olmadan alma üzerine yapılan davranışlar şeklinde gerçekleşmektedir. Filme bakıldığında genellikle bu iletiler görsel ve sözel olarak aynı anda seyirciye aktarılmaktadır.

Örnekler şu şekildedir:

Filmde kötü karakter Milyarder Nuri, Hırsız Kazım’ı hapisten kaçırıp yalısına getirtir. Kazım odasına girince ona elindeki elması göstererek “sen önceki filmde bunu çalmaya çalışıyordun değil mi? ”der ve elindeki elması Kazım’a uzatarak “artık bu senin” der. Ona elması verdikten sonra “daha fazlasını istiyorsan...” der ve sahne değişir. Filmin devamında Kazım’dan bazı şeyler çalmasını istediği anlaşılır. (11:56-12:45)

Rafadan tayfa karakterleri Urfa’ya gitmek için trene binerler ve yolculuk başlar. Kazım gece Akın, Hayri ve Kâmil’in kaldığı kompartımana siniyi çalmak için girer. Siniyi çalar. Bu sırada çocuklar uyanır ve Kazım’ın peşine düşerler. (23:01-25:21)

Filmde hırsızlık davranışı muhatap kitle olan çocuklara senaryo gereği ya da mizah amaçlı sunulsa da izleyici üzerinde olumsuz örnek teşkil etme ihtimali vardır. Çocuklar gördükleri davranışları taklit edebilirler. Çocuk filmlerinde görmek istediğimiz şey ahlaki değerlerin çocuklara aşılmasıdır. Filmde güldürü içerisinde hırsızlık davranışı gösteriliyor ve sonunda bu davranışı gerçekleştiren kişi hatasını anlayıp teslim oluyor. Hatasını anlayıp teslim olması son sahnelerde yer alıyor. O zamana kadar hırsızlıkla ilgili çok sayıda ileti izleyicilere güldürüyle ya da çocukların dikkatini çekecek sempatik bir karakterle verilmiş oluyor. Bu iletiler küçük yaştaki izleyicilerde davranışın olumlu ya da yapılabilir olduğu izlenimi meydana getirebilir. Çünkü küçük izleyiciler tam olarak doğruyu yanlış ayırt edebilecek yaşta olmayabilir. Hırsızlık davranışının normalleştirilmesiyle çocuklar yanlış olanı benimseyebilir. Hırsızlık gibi olumsuz davranışlar yerine filmlerde doğruluk, dürüstlük, adalet, kul hakkı gibi olumlu iletiler daha çok yer almalıdır. Filmde hırsızlık fiilinin zararlarını yansıtacak iletilere daha çok yer verilebilir.

2.3. Aşağılama

Aşağılama ile kibir kavramı arasında sıkı bir ilişki vardır. Kibir kendini başkalarından üstün tutma, kendini beğenme, benlik, gurur ve büyülenme gibi anlamlara gelir (Akalin vd., 2011, ss. 1683-1684). Kibir beraberinde karşıdakini aşağılamayı, ona tepeden bakmayı getirir.

Kibirde insanın diğerlerine yüksekte bakması ve diğerlerini küçük görmesi söz konusudur. Kibir sahibi insan kendini olduğundan daha büyük ve kuvvetli sanır. Her ortamda ön plana çıkmayı ve orada kalmayı ister. Kendinden başkalarını önemsiz ve küçük görür. Sadece kendisini beğenir başkasını beğenmez (Hökelekli, 2013, s. 283). Bunların tamamı insanı karşıdakini aşağılamaya iter. Kendini

büyük görme, başkalarını aşağılama toplumda istenmeyen ve ahlak dışı kabul edilen bir davranıştır.

Rafadan Tayfa Göbeklitepe adlı animasyon filmde “Aşağılama” ile ilgili ileti 3 sahnede geçmektedir. Aşağılama, değerler eğitimi bakımından olumsuz bir ileti şeklidir. Filme bakıldığında genellikle bu iletiler görsel ve sözel olarak aynı anda seyirciye aktarılmaktadır.

Örnekler şu şekildedir:

Kötü karakter olan Milyoner Nuri'nin adamları Kazım'ı hırsızlık yapması için hapisten kaçıtır ve adamın evine getirir. Kazım nereye götürdüklerini ve içinde yürüdükleri evin kimin olduğunu sorar. Filmde kötü karakterler olan iki adam alaycı bir şekilde gülerken aralarında konuşurlar. Biri diğerine “ortağım kocaman yalıya ev diyor” diyerek alaycı bir şekilde güler. Diğer de “yazık ortağım görmemiş işte, garip ne yapsın” diyerek aşağılar. (11:05-11:45)

Yukardaki sahnenin devamında kötü karakterin adamları patronlarının sinirli olduğunu sınıyi bulmadığını söylerler. Kazım “sini mi? ne sinisi” diye cevap verir. Ortaklardan diğeri “ortağım bu sınıyi de bilmiyor ellam” der. Ardından Kazım “Ellaalam?” der. Diğer ortak “bu ellaamı da bilmiyor ortaaam” der. (11:08-11:41)

Özellikle çocuk filmlerinde arkadaşlık, birlik, dayanışma gibi olumlu temalar yer almalıdır. Küçümseme davranışı arkadaşlığı, birlikte olmayı, dayanışmayı zedeleyen bir davranıştır. Çocuklara yönelik filmlerde işlenmesi çok sakıncalı iletilerdendir. Çünkü temelinde kibir yatar. Kibir de insanın en büyük zaaflarındandır. Hem bireye hem de topluma zarar verir. Aşağılamak karşındaki insanı değersizleştirmek demektir. İnsanı değersiz gören, insana zarar verme konusunda hiç çekinmez. Hâlbuki insan, insan olduğu için yaradan tarafından değerli kılınmıştır.

2.4. Saygısızlık

Saygı; kutsallığı, yaşlılığı, değeri, üstünlüğü sebebiyle birine veya bir şeye ölçülü, dikkatli, özenli davranmaya sebep olan ihtiram, sevgi duygusu gibi anlamlara gelir (Balçı, 2014, s. 164). Saygı, her bireyin kendine münhasır ve özgü olduğunu bilip ona göre hareket etmektir (Bezirci & Konuşkan Bayraktar, 2017, s. 45).

Saygı, insan için diğer insanlar tarafından kendisine değer verildiğini ve yine diğer insanlar tarafından kendisinin önemsendiğini gösteren söz ve davranışlardır (Ekinci, 2018, s. 116). Bunun zıddı olan söz ve davranışlar ise saygısızlık olarak ifade edilebilir. Başkalarına saygı göstermesi, insanın kendisini de yüceltir. Saygının pek çok boyutu vardır. Başta insana saygı gelmekle birlikte hayvana, doğaya ve emeğe saygı bunlar içerisinde zikredilebilir.

Rafadan Tayfa Göbeklitepe adlı animasyon türündeki filmde “Saygısızlık” ile ilgili ileti 3 sahnede geçmektedir. Filmde saygısızlık ile ilgili iletiler genellikle küçüklerin büyüklere karşı olumsuz davranışları şeklinde geçmektedir. Filme

bakıldığında genellikle bu iletiler görsel ve sözel olarak aynı anda seyirciye aktarılmaktadır.

Örnekler şu şekildedir:

Hale ve Sevim, Kuşçu Baba karakterinin çalıştığı kütüphanededirler. Akın hızlıca önden kütüphaneye girer, ardından da abisi Mert “Akının” diye bağıarak yavaşlamasını ve kendini beklemesini ister. Akın durmadan sert bir tavırla “Veysi kaçırıldı abi nasıl sakin olayım” diyerek abisine çıkışır. (09:45-11:03)

Akın, Kamil, Hayri geçmişe gittiklerinde nerde olduklarını anlamaya çalışırlar. Hayri yanındaki adama nerde olduklarını sorar. Adam “hıkmıkmuhakzıtmıkgıbrık tepesi” der. Ardından Hayri Göbeklitepe’ye nasıl gideceklerini sorar. Adam geçmişte oldukları için anlayamaz ve yardımcı olmak için cevap vermeye çalışır. Bunun üzerine Hayri saygısız bir tavırla “arkadaş adam bilmediği adresi tarif ediyor, burası kesin bizim memleket” der ve adama dönerek “tamam amcacım tamam sağ ol sağ ol biz buluruz, hadi kolay gelsin sana” diyerek saygısız bir tavırla yanından ayrılır. (44:20-45:12)

Filmin genelinde çocuk karakterlerimiz büyüklerine saygılı davranmaktadır. Sadece üç sahnede saygısızlık içeren iletilerin olması filmin geneli için olumludur. Örneklerde de görüldüğü gibi üç sahne de bu durumun dışındadır. Filmde saygısızlık davranışı sahnenin birinde mizah amaçlı yapılsa da çocuk izleyiciler için olumsuz örnek teşkil etmektedir. Diğer bir sahnede Akın karakterinin abisine öfkeliyken çıkışması küçük yaştaki izleyicilerde saygısızlığın öfkeliyken meşrulaştığı izlenimi bırakabilecek niteliktedir.

Saygı en büyük erdemlerden biridir. Bunun yanında büyüklere karşı saygılı davranmak, toplum tarafından benimsenen ahlak kurallarındandır. Bu nedenle özellikle muhatap kitlesi çocuklar olan yapımlarda bu noktada hassasiyet gösterilmesi gerekmektedir. Çünkü bu tür yapımlar çocuklar için oldukça popülerdir ve izleyici kitlesi de epeyce fazladır.

2.5. Küsme

Küsmek bir kimsenin, bir başkasının ya da başkalarının davranışlarından, bir olaydan üzüntü veya kızgınlık duyarak başkalarıyla ilişkisini kesmesi yahut başkalarıyla ilişkiyi isteksiz sürdürmesi duygu durumudur (Aksan, 2018, s. 2). Küsmek iletişim kurduğumuz kişilerle geçici ya da uzun süreli dargınlık, uzaklaşma, konuşmayı bırakma durumudur. Küsmek problemlerin çözüm yolu olmayıp aksine problemlerin daha da büyümesine sebep olan bir eylemdir. Sonuçta küsmek, iletişimi tek taraflı ya da iki taraflı olarak sona erdiren bir eylemdir.

Rafadan Tayfa Göbeklitepe adlı animasyon türündeki filmde “Küsme” ile ilgili ileti 1 sahnede geçmektedir. Küsme, değerler eğitimi bakımından olumsuz bir ileti şeklidir. Filmde küsme ile ilgili ileti arkadaşlar arasında geçmektedir. Bu ileti görsel ve sözel olarak aynı anda seyirciye aktarılmaktadır

Örnek şu şekildedir:

Geçmişe hapsolan Kamil, Akın, Hayri ve Kazım dikkat çekmemek için diğer insanların yaptıkları işleri yaparlar. Bu sahnede uzunca bir taşın üzerine yan yana bazı şekiller kazımaya çalışırlar. Hayri ve Kamil kendilerini fazla kaptırır ve oyuna dökerler. Bunun üzerine Akın, arkadaşları durumun ciddiyetini fark etmediği için “size inanamıyorum ya” diyerek küser ve kalkıp aralarından gider. Kamil nereye gittiğini sorunca Akın “gidiyorum size iyi muhabbetler” der ve sahne değişir. (53:04-54:33)

Filmde diğer olumsuz iletilerde olduğu gibi küsme davranışına yer verilmesi değerler eğitimi bakımından uygun değildir. Küsme davranışı çocuklarımızı yalnızlığa iter. Sorunlar iletişimle çözülebilir. Küsmek iletişimi bir nevi kesmek anlamına gelir. Çocuklarımıza problem çözme becerileri, anlaşmazlıkları uzlaşılıyla çözme becerisi, sürekli diyalog halinde kalabilme davranışlarını kazandırmamız gerekir. Küsme davranışı problemleri çözmek yerine problemlerden kaçmaktır. Filmde izleyici kitle olan çocuklara küsme davranışının olumsuzlukları gösterilmeli ve problemleri çözüm yollarını içeren iletiler sunulmalıdır.

2.6. İntikam

İntikam genelde adaletle ilişkilendirilir ve adaletle ilgili bozukluğun mağduru tarafından onarılması için tepki vermek olarak tanımlanır. Adaletin yetersiz kaldığını veya olmadığını düşünen bireyler bu yüzden intikam almaya yönelmektedir. İntikam duygusu diğer duygulardan daha baskındır. Adaletin yetersiz kaldığını veya uygulanmadığını düşünen bireyler, kendi adaletlerini sağlamak için intikam almaya yönelebilmektedir (Basmacı, 2021)

Rafadan Tayfa Göbeklitepe adlı animasyon filmde “İntikam” ile ilgili ileti 1 sahnede geçmektedir. İntikam ile ilgili ileti Milyoner Nuri ve Rafadan Tayfa karakterleri arasında geçmektedir. Filme bakıldığında bu ileti hem görsel yollarla fiziksel şiddet içeren bir sahnenin peşinden hem de sözel iletilerle seyirciye aktarılmaktadır

İlgili sahne şu şekildedir: Başkan Amca karakteri zaman tüneline düşen Veysi’yi kurtarır ama kendisi tünelde hapis kalır. Bunun üzerine Rafadan Tayfa karakterleri birbirlerinden tutarak Başkan Amca’yı kurtarmak için tünele sarkarlar. Tam başkan amca’yı kurtaracakları sırada kötü karakter olan Milyoner Nuri, Başkan Amca’nın bacağına sarılır ve bırakmaz. Akın bırakmasını söyleyince Milyoner Nuri “sizin yüzünüzden hiçbir anahtar alamadım, her şeyi mahvettiniz, bedelini ödeyeceksiniz” deyip herkesin düşmesi için çabalar. (1:17:10-1:18:20)

Çocuklara yönelik bu filmde intikam olgusuna yer vermek oldukça sakıncalıdır. Çünkü intikam düşüncesi ya da intikam almaya yönelik davranışları çizgi filmlerde gören çocuklar bu davranışı doğrudan ya da dolaylı şekilde öğrenip

taklit edebilirler. Filmde intikamla ilgili sahnede bu eylemi gerçekleştirecek karakterin kötü olduğu vurgulansa da hitap ettiği kitle intikam davranışının yanlışlığını algılayamayabilir. Filmde karakterler arası çatışmalarda intikam almaya yönelik bir davranışın bulunması uygun değildir. Çatışmalar, intikam almak gibi şiddet içeren temalarla değil bağışlama, işbirliği, diyalog gibi yollarla çözümlenmelidir.

3. Filmde Şiddet İle İlgili İletiler

Tablo 3. Filmde şiddet ile ilgili iletiler

Filmde Şiddet İle İlgili İletiler		Rafadan Tayfa Göbeklitepe
Fiziksel Şiddet		14
Psikolojik Şiddet	Alay Etmek	4
	Hakaret Etmek	4
Toplam		22

Şiddet sözcüğü Arapça bir ifade olup güç, kuvvet, kuvvetlilik, zorluk, felaket, sertlik ve katılık gibi anlamlara gelmektedir (Mutçalı, 2012, s. 475). Bu kavram birçok batı diline Latince “violentia” kelimesinin aktarımı ile girmiştir (Güneş, 2016, s. 17). Şiddet, kurallara karşı gelmek ve değer bilmemek anlamına geldiği gibi doğal eğilim olarak duyguların kaba bir şekilde ifade edilmesi olarak da tanımlanmaktadır (Korkut & Yurdigül, 2015, s. 127).

Öfke ve düşmanlık duygularının, nesnelere veya bireylere yönelik yıkıcı, fiziksel, zorla dile getirilmesine şiddet denir. İnsan iradesini hiçe sayan ve ırk, aile, grup vb. çatışma ilişkilerinde yer alan şiddet saldırganlığın en aşırı boyutudur (Budak, 2017, s. 690). Şiddet ile değerler arasında negatif yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Biri iyiye ve güzele işaret ederken diğeri tam aksi konumda yer almaktadır (Güneş, 2016, s. 161).

Şiddet olgusu kendini farklı biçimlerde gösterebilir. Günümüzde sıklıkla toplumsal ve bireysel boyutuyla karşı karşıya geldiğimiz bir olgudur. Öldürme, eziyet, baskı, korkutma, cezalandırma, sindirme, başkaldırı vb. şiddet türleri toplumlarda farklı boyutlarda olmakla birlikte sürekli karşımıza çıkmaktadır (Tutar, 2004, s. 14). Görüldüğü gibi şiddetin kökeninde öfke duygusu hâkimdir. Öfke duygusu insanın fitratında var olan bir duygu olmakla birlikte denge sağlanamadığı durumlarda şiddet halini alıp insanlarda derin izler bırakabilir.

Şiddet en temelde psikolojik ve fiziksel olarak ikiye ayrılır: Psikolojik şiddete; zorbalık, alay etmek, tehdit etmek, lakap takmak ve hakaret etmek gibi davranışlar örnek gösterilebilir. Fiziksel şiddete ise tokat atmak, çekiştirmek vurmak, tekmelemek, boğazını sıkmak ve bunun gibi davranışlar örnektir.

Hakaret etme, alay etme davranışları bazı sınıflandırmalarda ‘sözel şiddet’ başlığında incelense de bu çalışmada ‘psikolojik şiddet’ başlığının altında

incelenecektir. Filmde genel olarak psikolojik ve fiziksel şiddet içeren iletiler yer almakla birlikte fiziksel şiddet içeren iletilerin daha yoğun olduğu görülmektedir.

3.1. Fiziksel Şiddet

Fiziksel şiddet, insanın bedeninde herhangi bir uzva bir kusuru veya suç karşılığında acı ileterek verilen cezaya denir (Bulut, 2010, s. 4). Bir insanın diğerine yaptığı boğazını sıkma, vurma, dövme, tokat atma, tekmeleme, hızlıca çekme, hızlıca itme gibi davranışlar fiziksel şiddet kapsamındadır.

Fiziksel şiddetin insanlarda maddi zararları olduğu gibi manevi zararları da vardır. Fiziksel şiddet neticesinde insanın gördüğü zarar sadece bedenle sınırlı kalmayıp çoğu zaman ruhsal durumunu da olumsuz etkilemektedir. Fiziksel şiddet insanları toplumdan uzaklaştırıp antisosyal yetişmelerine sebep olabilir. Şiddetin insan üzerindeki etkisi hemen değil zamanla da ortaya çıkabilir. İnsanların maruz kaldığı şiddet eyleminin üzerinden seneler geçse bile ileriki yaşlarında ortaya çıkacak problemlerin kökeni yıllar önce yaşadıkları bir şiddet eylemine dayanabilir. Şiddet kişide aşırı saldırganlık, öfke kontrolü problemi, hırçınlık, stres, özgüven eksikliği, endişe gibi sorunlara yol açabilir. Şiddet mağduru insanların suça karışma ihtimalleri daha yüksek olabilir.

Rafadan Tayfa Göbeklitepe adlı animasyon türündeki filmde “Fiziksel Şiddet” ile ilgili ileti 14 sahnede geçmektedir. Filmde şiddet ile ilgili iletiler arasında en çok yer alan ileti fiziksel şiddet ile ilgili olandır. Filmde bu iletiler bazen sözel, bazen görsel, bazen de hem sözel hem görsel yolla seyirciye aktarılmaktadır. Filmde fiziksel şiddet genel olarak tokat atma, dövüşmeye yönelik itişme, birbirine vurma vb. şekilde geçmektedir.

Örnekler şu şekildedir:

Rafadan Tayfa karakterleri Veysi’yi kurtarmak için Göbeklitepe’deki kazı alanına gider. Kazı alanına yaklaştıkça arkadaşları Veysi’nin sesini duymaya başlarlar. Veysi’yi kötü karakter Milyoner Nuri kaçırmıştır. Veysi, Milyoner Nuri’ye kendisini bırakmasını söyler. Milyoner Nuri, Veysi’yi zapt eder. Veysi’nin boynundaki kolyeyi zorla alır ve diğer çocuklar geldiğinde arbede yaşanır. Yaşanan arbedede Kamil, Hayri, Akın zamanda yolculuk yapıp geçmişe giderler. O sırada kötü karakter, Veysi’yi bir tarafa doğru fırlatır. (39:43-42:26)

Hayri, Kâmil ve Akın’ı kurtarmak için zaman tüneli açılır. Bu sırada Milyoner Nuri, Kazım’dan istediğini alamayınca öfkelenir ve zaman tünelinin açıldığı yere gelir. Zaman tünelinin açılmasını sağlayan parçalardan birini almaya çalışır. Burada Başkan Amca karakteriyle çekişmeye ve birbirlerini itmeye başlarlar ve sonrasında Milyoner Nuri, Başkan Amca karakterine iki defa yumruk atar ama denk getiremez. (01:12:14-01:13:28)

Filmde fiziksel şiddet içeren sahneler oldukça çoktur. Bu sahneler çocuklar üzerinde istenmeyen etkiler bırakmaya çok yatkındır. Küçük yaşlardaki ve

ilköğretim kademesindeki çocukların bu sahnelerden etkilenme ihtimali oldukça yüksektir. Çocuklara örnek teşkil edebilecek davranışlara filmde sıklıkla yer verilmiştir. Bu da izleyen çocukların bu davranışları çevrelerindeki arkadaşlarına uygulama olasılığını artırabilir. Filmde bazı sahnelerde şiddet, komedi unsuru olarak kullanılmaktadır. Bu da şiddet içeren davranışların izleyicilerin zihninde sıradanlaşmasına ve küçük yaşlardaki izleyicilerin bu olumsuz davranışlara özenmesine sebep olabilir.

3.2. Psikolojik Şiddet

Şiddet türlerinden biri olan psikolojik şiddet, bireyin psikolojik olarak sağlık durumunu olumsuz etkileyen, üzülmeye sebep olan, ona baskı ve tehdit altında olduğunu hissettirebilen tüm davranış ve tutumlar şeklinde tanımlanmaktadır (Tutar, 2004, s. 14).

Psikolojik şiddetin akran zorbalığı yapma, tehdit etme, alay etme, lakap takma, hakaret etme gibi davranışsal olarak birçok boyutu olmakla birlikte yapılan araştırmalarda davranışlar bazen farklı başlıklarda bazen de aynı başlık altında incelenebilmektedir. Bu araştırmada “Psikolojik Şiddet” başlığı altında alay etme ve hakaret etme davranışlarını ayrı ayrı başlıklarda inceleyeceğiz.

Tablo 3’te görüldüğü gibi Rafadan Tayfa Göbeklitepe filminde alay etme ve hakaret etme biçiminde “psikolojik şiddet” ile ilgili iletiler yer almaktadır. Filmde alay etme 4 sahnede, hakaret etme 4 sahnede olmak üzere toplamda 8 sahnede psikolojik şiddet içeren ileti bulunmaktadır.

3.2.1. Alay Etmek

Alay etmek, bir kimsenin, durumun ya da şeyin kusurlu, gülünç, eksik ve benzeri yönlerini küçümseyerek eğlence konusu yapmaktır (Akalın vd., 2011, s. 84).

Alay etme; kişinin kendisine, bir başkasına, bir olaya, bir duruma vb. yöneltilen saldırma, eğlenme veya her ikisinin birlikte gerçekleştirildiği, alay edenin diğerlerine üstünlük göstermek, diğerlerinden kabul görmek, diğerlerinin dikkatini çekmek için sergilediği davranıştır. Bu davranış sonucunda alay edilen kişide endişe, korku, yalnızlık ve utanç gibi duygular meydana gelirken alay eden kişide ise haz ve keyif gibi duygular oluşmaktadır (Yazar, 2018, s. 831). Görüldüğü gibi alay, insanlar arasında huzursuzluklara sebep olabilen, onların birlik ve beraberliğini bozup aralarını açabilen bir davranıştır.

Rafadan Tayfa Göbeklitepe adlı animasyon türündeki filmde “Alay” ile ilgili ileti 4 sahnede geçmektedir. Filmde psikolojik şiddetle ilgili iletiler arasında yer alan alay etme iletileri, karakterlerin birbirini ya da kendilerinden büyükleri alaya almak suretiyle sergiledikleri bir davranış biçiminde yer almaktadır. Filme bakıldığında genellikle bu iletiler görsel ve sözel olarak aynı anda seyirciye aktarılmaktadır.

Örnekler şu şekildedir:

Kamil, Akın ve Hayri geçmişe yani Göbeklitepe'nin inşa edildiği döneme gidince burada diğer insanlar arasında dikkat çekmemek için onlarla birlikte çalışırlar. Sahnede buldukları dönemdeki insanlardan biri, üçüne de iş verir. Kamil'e çakmak taşlarını dağıtmak kalır. Kamil dağıtmaya giderken Hayri alay eder ve Kamil'e "Kamil oğlum, geçmişte bile geçmişinden kurtulamadın. Yine sepetle sipariş dağıtacaksın. Kaaaamiiiiiiil gelirken iki neolitik taş fırın ekmeği alıver" diyerek Akın'a sarılıp güler. (45:20-46:43)

Kazım geçmişte Milyoner Nuri'nin istediği taşları çalmasının ardından yakalanınca olan biteni, kendisinin neden geldiğini, kötü adamın kendisini neden tuttuğunu anlatır. Onun istediklerini çalıp sakladıktan sonra Milyoner Nuri'nin kendisini kurtaracağını söyler. Bunun üzerine Kamil, Milyoner Nuri'nin onu kurtarmasına gerek olmadığını, onu da amacına ulaştıktan sonra geçmişte bırakacağını olasılıklarla anlatır. Bunun üzerine Kazım ikna olur. Ardından Hayri "vay canına! Sen de pek safmışsın Kazım Amca, sen de pek safmışsın" diyerek alaycı bir tavırla güler. (57:44-59:00)

Alay, filmde çeşitli sahnelerde yer alan bir psikolojik şiddet türüdür. Çocuklara yönelik bir film olmasına rağmen oldukça fazla sahnede yer almaktadır. Alay ile ilgili sahneler filmde sıradan gösterilmektedir. Filmde mizah amaçlı yapılmakta olsa da izleyiciyi olumsuz etkileyebilir. Örneklerin birinde Hayri biraz daha uyanık bir karakter olduğu için Kamil ile ve başka sahnelerde diğer karakterlerle alay etmektedir. Diğer örnekte ise Milyoner Nuri'nin adamları, Kazım'ın saflığını kullanarak alay etmektedirler. Örneklerde görüldüğü gibi alay etmek incitici ve kırıcı davranışlardandır. Filmde alay ile ilgili sahnelere yer verilmesi, çocukların bu davranışı örnek almasına ve arkadaşlarına uygulamasına sebep olabilir. Alay etmek beraberinde akran zorbalığını da getirebilir. Akran zorbalığı olan yerde ise sağlıklı bir iletişimden söz etmek mümkün değildir. Bu yüzden filmlerde bu tarz iletilerin yer alması izleyici kitle açısından uygun değildir.

3.2.2. Hakaret Etmek

Hakaret, onura dokunma, onur kırma gibi anlamlara gelmektedir. İnsanı küçük düşürecek hareketler ve davranışlar da hakaret olarak değerlendirilebilir (Akalin vd., 2011, s. 1027).

Rafadan Tayfa Göbeklitepe adlı animasyon türündeki filmde "Hakaret Etme" ile ilgili ileti 4 sahnede geçmektedir. Filmde psikolojik şiddetle ilgili iletiler arasında yer alan Hakaret Etme iletileri kapsamında karakterlerin birbirlerine karşı kullandıkları ifadeler çok ağır olmamakla birlikte çocuklara yönelik filmlerde olmaması gereken ifadelerdir. Bu kelimeler "vandal, saf, velet, adam olmaz"

şeklinde. Normalde anlamları hakaret olmayan kelimeler sahnede hakaret anlamında kullanılmıştır.

Örnekler şu şekildedir:

Başkan Amca karakteri Göbeklitepe'deki taşları ve bu taşların üzerindeki resimlerin ne anlama geldiğini açıklar. Çocukların bir kısmı anlatılanlardan etkilenir. Hayri “arkadaş ne olmuş, alt tarafı taşa resim kazmışlar. Verecekler bunu bize neler yaparız neler. Ah bakın isterseniz göstereyim” der. Kız kardeşi abisine çıkışarak “vandal mısın abi sen” der. (34:42-35:15)

Filmde kötü karakter Milyoner Nuri, geçmişin kapısını açmak için gerekli olan ve Veysi'de bulunan haritayı ele geçirmek için onu kaçırmıştır. Veysi'nin bir kolundan tutarak Kazım'a haritanın yanında olup olmadığını sorar. Bu sırada Veysi ses çıkararak çırpırır. Ardından Milyoner Nuri “sessiz ol velet” diyerek ona çıkışır. (40:34-40:40)

Görüldüğü gibi hakaret ifadeleri çok ağır olmasa da çocuklara yönelik yapılan filmlerde bunların kullanılması dikkat çekicidir. Hakaret etmek toplum tarafından hoş karşılanmayan saygısızca bir davranıştır. Hakaret etmek genellikle başkalarını incitmek için, küçümsemek ya da aşağılamak için kullanılır. Hakaret eylemi insanlar arası ilişkiyi bozabilir ve çatışmalara sebep olabilir. Hakaret eylemi genelde kendinden zayıf olana karşı yapılır. Filmin çeşitli sahnelerinde de hakaretin bu şekilde kullanıldığına dair örnekler yer almaktadır. İncelenen filmde çok ağır olmasa da hakaret içeren ifadelerin yer alması çocuklar üzerinde olumsuz etki meydana getirebilir ve söz konusu olumsuz davranışın onlar tarafından öğrenilmesine sebep olabilir.

SONUÇ

Günümüzde en çok dikkat çeken değer aktarım araçlarından biri de filmlerdir. Son zamanlarda oldukça popüler bir hâle gelen animasyon filmler kalabalık izleyici kitlelerine hitap edebilmekte ve bir şekilde onları etkisi altına alabilmektedir. Değer aktarımı işlevi bulunan animasyon türü filmlerin yapılması ve bu filmlerle ilgili akademik araştırmalar, daha başarılı ürünlerin izleyicilerle buluşmasına zemin hazırlamaktadır.

Rafadan Tayfa Göbeklitepe adlı yerli animasyon filminin değerler eğitimi açısından ele alındığı bu çalışmada değerler eğitimi bakımından olumlu, olumsuz ve şiddet içeren iletiler tespit edilmiştir.

Araştırmada ayrı bir başlık altında ele alınmamış olsa da arkadaşlık ve bunun beraberinde gelen dayanışma, işbirliği, birlik beraberlik ve kardeşlik gibi değerlerle ilgili iletiler sıklıkla geçmektedir. Bu, değerler eğitimi açısından son derece olumlu bir durumdur. Arkadaşlık, birlik beraberlik gibi değerlerle ilgili olumlu iletiler başından sonuna kadar filmin genelinde hâkim unsur olduğu için söz konusu iletilere ayrıca yer verilmemiş, yalnızca filmde somut olarak öne çıkan olumlu

iletilere yer verilmiştir. Olumlu iletilerin sayısal anlamda diğer iletilere kıyasla az görünmesi bundan kaynaklanmaktadır.

Olumlu iletiler filmin geneline serpiştirilmiş olsa da olumsuz ve şiddet içeren iletilerin de filmde kayda değer oranda yer aldığı görülmektedir. Filmde 29 adet olumlu ileti tespit edilmiştir. Bu iletiler yardımlaşma, özür dileme, teşekkür, fedakârlık, hatasını anlama ve hayvan sevgisi ile ilgili olup bunlar içerisinde en fazla yardımlaşma (11 ileti) en az ise hayvan sevgisi (1 ileti) ile ilgili iletilere yer verildiği görülmektedir.

Filmde tespit edilen olumsuz iletilerin sayısı 34'tür. Bunlar yalan, hırsızlık, aşağılama, saygısızlık, küsme ve intikam ile ilgili iletilerdir. Olumsuz iletiler içerisinde en fazla yalan (17 ileti) en az ise küsme (1 ileti) ve intikam (1 ileti) iletilerine yer verilmiştir.

Filmde yer alan şiddet ile ilgili iletilerin sayısı 22 olup bunlardan 14 tanesi fiziksel şiddet, 8 tanesi psikolojik şiddet türündedir. Filmde yer alan psikolojik şiddet ile ilgili iletilerin alay etme ve hakaret etme biçiminde olduğu tespit edilmiştir.

Yukarıdaki ifadelerden hareketle filmin genel karakteristiğinin, değerlerle ilgili olumlu iletileri izleyiciye yansıtmak olduğu ve içerisinde önemli miktarda olumsuz ve şiddet içeren iletiler yer alsa da, olumlu değer iletilerini izleyiciye aktarma noktasında bariz bir şekilde daha baskın olan, kendi kategorisinde başarılı bir yapım olduğu söylenebilir. Ancak genel anlamdaki bu başarı elbette olumsuzlukların görmezden gelineceği anlamına gelmemektedir. İzleyici kitlesi çocuklardan oluşan yapımların, onların bilişsel, sosyal, duygusal gelişim ve ahlak gelişimi gibi bütün gelişim özelliklerini titizlikle dikkate alması gerekmektedir. Zira olumsuz iletiler filmde farklı amaçlarla (şaka, espri, samimiyet vb.) kullanılmış olsa bile bu iletilerin çocukların zihninde nasıl bir karşılık bulacağı çoğu zaman kestirilememektedir.

Filmin ana karakterlerinden birinin farklı bir kültüre mensup olması ve onun yaşadığı bir problem üzerine yardım amacıyla yola çıkan diğer Rafadan Tayfa karakterlerinin yaşadıkları maceralar, kültürel farklılıklara rağmen dostluğun, yardımlaşmanın, birlik olmanın ve barışın en güzel örneklerini yansıtmaktadır.

Yukarıdaki tespitler doğrultusunda konu kapsamında şu önerilerde bulunulabilir:

- Filmde değerlerle ilgili olumlu iletilere daha fazla yer verilmelidir.
- Farklı amaçlarla da olsa değerlerle ilgili olumsuz iletilere hiç yer verilmemelidir.
- Filmde çok abartılı ve ağır ifadelerle yer almasa da şiddetle ilgili iletiler kullanılmamalıdır. İzleyici kitlesi açısından bakıldığında çocuklara örnek teşkil

edebileceği için şiddet içeren ya da şiddeti çağrıştıran iletilere bu tür filmlerde yer verilmemelidir.

- Kendi kategorisinde oldukça başarılı bir yapım olan bu filmde değerlerle ilgili olumlu iletilerin yer aldığı sahnelerin, kısa videolar biçiminde eğitim amaçlı kullanılması değerler eğitimi bakımından katkı sağlayıcı niteliktedir.

- Medya çağımızdaki en etkili eğitim ve değer aktarım araçlarından birisi olduğu için üretilen içeriklerin eğitici yönlerine ağırlık verilmelidir.

- Filmin senaryo, görüntü ve ses kalitesi artırılarak aynı kategoride yer alan fakat kaliteli olmakla beraber zararlı içerik barındıran filmlerle rekabet edebilmesi sağlanmalıdır.

Kaynakça

Akalın, Ş. H., Toparlı, R., Gözaydın, N., Zülfikar, H., Argunşah, M., Demir, N., & Gültekin, B. (2011). *Türkçe sözlük* (11. bs). Türk Dil Kurumu Yayınları.

Aksan, Y. (2018). Küsmek, darılmak, gücenmek: Derlem çıkışlı kelime profilleri. Y. Aksan & M. Aksan (Ed.), *Türkçede Yapı ve İşlev: Şükriye Ruhi Armağanı* içinde (ss. 1-30), BilgeSu Yayıncılık.

Aydın, M. Z. (2008). *Ailede çocuğun ahlak eğitimi* (6. bs). Nobel Yayın Dağıtım.

Aydın, M. Z., & Akyol Gürler, Ş. (2012). *Okulda değerler eğitimi* (1. bs). Nobel Yayın Dağıtım.

Balcı, M. (2014). *Değerleri yaşa(T)Mak & değerler sözlüğü* (1. bs). Ensar Neşriyat.

Basmacı, P. (2021). Şahsiyet dizisinin adalet ve intikam kavramları üzerinden irdelenmesi. *Selçuk İletişim Dergisi*, 14(4), 1820-1843.

Bezirci, M., & Konuşkan Bayraktar, M. (2017). *Etik ilkeler ve etik eğitimi: dört kutsal kitap çerçevesinde* (1. bs). Çizgi Kitabevi Yayınları.

Bozkurt, V., & Gülerce, H. (2019). Values and violence endorsement among college students in Turkey. *İnsan & Toplum*, 9(4), 115-132.

Budak, S. (2017). *Psikoloji sözlüğü* (5. bs). Bilim ve Sanat Yayınları.

Bulut, M. (2010). *Şiddet ve çocuk* (1. bs). Asil Yayın Dağıtım.

Ekinci, H. (2018). *Okulda ve ailede değerler eğitimi* (1. bs). Kayıhan Yayınları.

Genç, M. F. (2013). *Öğretmenler gözüyle ilköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi dersinde değerler eğitimi* (1. bs). Etüt Yayınları.

Gülerce, H., & Yapar, O. E. (2020). The role of values education in countering violence. *Journal of Islamic Thought and Civilization*, 10(2). <https://doi.org/10.32350/jitc.102.03>

Güneş, A. (2016). *Şiddet din eğitimi ve değerler* (1. bs). Arı Sanat Yayınları.

- Hökelekli, H. (2013). *Psikoloji, din ve eğitim yönüyle insani değerler* (1. bs). Dem Yayınları.
- Kanar, S. (2019). *Animasyon filmlerinin öğrencilerin değer gelişimine etkileri: arabalar 1 animasyon filmi örneği*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kaymakcan, R., & Meydan, H. (2016). *Ahlak değerler ve eğitimi* (2. bs). Dem Yayınları.
- Korkut, C., & Yurdigül, A. (2015). Kadına yönelik şiddetin sinematografik anlatıya yansımaları (o çocukları filmindeki kadın temsillerinin feminist sinema kuramı bağlamında incelemesi). *Atatürk İletişim Dergisi*, 9, 125-142.
- Mutçalı, S. (2012). *Arapça-Türkçe sözlük*. Dağarcık Yayınları.
- Mücahit, M. (2019). Ahlâkî bir değer olarak özür dileme ve özür etiği. *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi*, 23(3), 1189-1208.
- Otmar, Ö. (2019). Yalvaç Ural'ın çocuk edebiyatı eserlerinde hayvan sevgisi değeri. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 17(37), 7-34.
- Turanalp, S. (2019). *Animasyon sinemasında dinî ve ahlakî değerlerin sunumu: hayao miyazaki örneği*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Turhan, H. B. (2018). *Türk yapımı animasyon filmlerinde değer aktarımı üzerine inceleme*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Siirt: Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tutar, H. (2004). *İş yerinde psikolojik şiddet* (3. bs). Platin Yayınları.
- Türk Dil Kurumu. (2005). *Türkçe sözlük* (9. bs). Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Yazar, S. (2018). Gelin kaynana manilerinde alay etme. *Journal of Turkish Studies*, 13(20), 827-843.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (11. bs). Seçkin Yayınları.
- Yorulmaz, B. (2013). Din ve değerler eğitimi açısından caillou çizgi filminin değerlendirilmesi. *Diyanet İlmi Dergi*, 49(3), 127-143.
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. <https://akmistanbul.gov.tr/tr/etkinlik/rafadan-tayfa-gobeklitepe> (13.08.2023).
- Google Play.
https://play.google.com/store/movies/details/Rafadan_Tayfa_G%C3%B6beklitepe?id=EYpttZMcTeY.P&hl=tr&gl=US (13.08.2023).

Çatışma beyanı: Makalenin yazarı, bu çalışma ile ilgili taraf olabilecek herhangi bir kişi ya da finansal ilişkileri bulunmadığını dolayısıyla herhangi bir çıkar çatışmasının olmadığını beyan eder.